

Uit de Minima-effectrapportages van het Nibud:

Regelingen met een positieve invloed op de koopkracht van uw inwoners

Iedere gemeente beschikt over mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de financiële positie van inwoners met lage inkomens. Dat kan bijvoorbeeld door het kwijtschelden van gemeentelijke heffingen, een collectieve zorgverzekering of een participatieregeling. Het is echter niet direct zichtbaar wat in de praktijk de effecten van die maatregelen zijn op het budget van verschillende groepen huishoudens.

Om dat inzichtelijk te maken heeft het Nibud de Minima-effectrapportage (MER) ontwikkeld. Het doel van een Minima-effectrapportage is inzicht te geven in de koopkracht van groepen met een laag inkomen in de gemeente en in de effecten van landelijke en gemeentelijke maatregelen daarop.

Het Nibud heeft de afgelopen jaren bij tientallen gemeenten de effecten van diverse vormen van inkomensondersteuning doorgerekend. In dit document worden een aantal regelingen besproken die een (zeer) positieve invloed blijken te hebben op het besteedbaar inkomen van huishoudens met een laag inkomen.

Een slim ingerichte participatieregeling

Bij ruim de helft van de gemeenten die een MER hebben laten uitvoeren, is sprake van een vorm van een participatieregeling: een voorziening die huishoudens met een laag inkomen

Tip: Maak de participatieregeling overdraagbaar

in staat stelt deel te nemen aan sociaal-culturele, sportieve en recreatieve activiteiten.

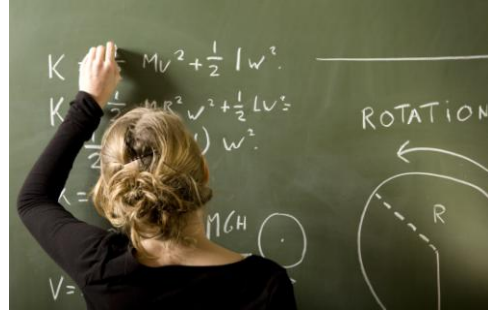
Een dergelijke regeling kan verschillende vormen aannemen. Grotere gemeenten werken vaak met een stadspas, die korting biedt bij tal van activiteiten en die veelal ook verkrijgbaar is voor huishoudens met een wat hoger inkomen (tegen een hogere vergoeding uiteraard). Het is ook mogelijk jaarlijks een vast bedrag te verstrekken,

ofwel per huishouden ofwel per lid van het huishouden. Soms is het bedrag van de participatieregeling overdraagbaar binnen het gezin. Met andere woorden, het bedrag dat gezinslid A niet gebruikt, mag worden doorgeschoven naar gezinslid B.

De wijze waarop de participatieregeling is vormgegeven, heeft veelal gevolgen voor de mate waarin de diverse huishoudtypen van de regeling kunnen profiteren. Een regeling die overdraagbaar is binnen het gezin levert vaak meer op dan wanneer elk gezinslid aan het 'eigen' bedrag gebonden is. Maar er zijn meer variaties mogelijk. Een extra volwassene in het gezin drukt vaak zwaar op de begroting, daarom kan er voor gekozen worden het te verstrekken bedrag voor een volwassene hoger te leggen dan voor kinderen. Ook zijn oudere kinderen vaak duurder dan jonge kinderen, wat er voor kan pleiten de vergoeding mee te laten groeien met de leeftijd van de kinderen. Het aantal kinderen binnen een gezin is ook van grote invloed op maandbegroting; hoe meer kinderen, hoe moeilijker het wordt de begroting sluitend te houden. Daarom is het ook het overwegen waard een hogere vergoeding te verstrekken naarmate er meer kinderen in het gezin zijn. Een bijzonder voorbeeld van differentiatie naar kindertal zagen we bij een gemeente die de regeling bij één kind door laat lopen tot 120 procent van de geldende bijstandsnorm en bij meerdere kinderen de inkomensgrens optrekt naar 130 procent.

Extra steun voor schoolgaande kinderen

Uit de Minima-effectrapportages die de laatste jaren zijn gedaan blijkt dat gezinnen met schoolgaande kinderen het vaak zwaar hebben. Vooral als de kinderen naar het voortgezet onderwijs gaan, komen daar veel extra kosten bij kijken. Een regeling speciaal voor schoolgaande kinderen kan dan verlichting bieden. Veelal wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen kinderen op het basisonderwijs en kinderen op het voortgezet onderwijs. Een goede optie is een (extra) vergoeding verstrekken op het moment dat het kind overstapt van de ene naar de andere vorm van onderwijs.

Behalve voor de reguliere schoolkosten, zoals een schooltas, een rekenmachine, pennen of een excursie, kennen sommige gemeenten ook een zogenoemde computerregeling. Via deze regeling worden de kosten voor de aanschaf van een computer eenmaal in de zoveel jaar geheel vergoed of er wordt een lening verstrekt.

Ten slotte vergoeden sommige gemeenten voor huishoudens met kinderen de kosten van een internetabonnement.

Dit soort vergoedingen zijn effectief omdat ze zich precies richten op de huishoudens die het zwaar hebben.

Bezoek aan de peuterspeelzaal

(Alleenstaande) ouders van jonge kinderen kunnen zelf op hun kinderen passen, als zij geen werk hebben. Toch is het aan te bevelen kinderen een of twee dagdelen per week naar de peuterspeelzaal te brengen, bijvoorbeeld om jonge kinderen te leren met andere kinderen om te gaan. Om deze reden wordt in sommige gemeenten het bezoek aan de peuterspeelzaal gestimuleerd, door te voorzien in een vergoeding van de kosten. Dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld via de bijzondere bijstand of via de (indien aanwezig) participatieregeling. In dit laatste geval kan men de tegemoetkoming voor het jongste kind gebruiken voor de contributie van de peuterspeelzaal. Nadeel is dat de vergoeding dan niet voor andere zaken, bijvoorbeeld uitjes, gebruikt kan worden.

Er zijn ook gemeenten die een speciale regeling in het leven hebben geroepen die voorziet in een aantal gratis dagdelen voor peuteropvang. Ten slotte is het mogelijk om afspraken te maken met de lokale peuterspeelzaal en de kosten van de peuterspeelzaal inkomensafhankelijk te maken.

Witgoedregeling of langdurigheidstoelage

Een huishouden dat moet bezuinigen doet dat vaak op de reserveringsuitgaven. Met andere woorden, er wordt geen geld meer opzij gezet om te sparen voor grotere uitgaven zoals een wasmachine of meubilair. Voor een huishouden dat langere tijd van een laag inkomen moet rondkomen is sparen ook erg lastig. Om deze reden hebben veel gemeenten een zogenoemde witgoedregeling in het leven geroepen. Een dergelijke regeling vergoedt de kosten voor reparatie of aanschaf van duurzame gebruiksgoederen zoals bijvoorbeeld een wasmachine, een bed of een fiets.

De regeling is een vorm van inkomensondersteuning voor huishoudens die langdurig een laag inkomen hebben. Soms wordt de witgoedregeling opgenomen in de langdurigheidstoelage, die ook specifiek bedoeld is voor huishoudens die al langer van een laag inkomen moeten rondkomen. Echter, de doelgroep voor de langdurigheidstoelage is meestal minder breed gedefinieerd. Met een regeling voor duurzame gebruiksgoederen, naast de langdurigheidstoelage, kan voor meer huishoudens de begroting sluitend worden gehouden.

Een collectieve zorgverzekering geeft alle partijen voordeel

Veel gemeenten hebben een collectieve ziektekostenverzekering afgesloten voor hun inwoners met een laag inkomen. Door goede afspraken te maken met de zorgverzekeraar kan een uitgebreide dekking worden aangeboden onder (zeer) gunstige voorwaarden. Een

Tip: Een uitgebreide zorgverzekering

uitgebreide aanvullende verzekering levert ook voordelen op voor de gemeente zelf, omdat het beroep op de bijzondere bijstand lager zal worden.

Er zijn gemeenten die deze gedachtegang hebben doorgetrokken en een zo compleet mogelijke aanvullende verzekering aanbieden. De extra kosten die dit met zich meebrengt, worden aan de klant teruggegeven middels de bijzondere bijstand. De klant profiteert dan als het ware twee maal, een keer door de collectiviteitskorting en eenmaal door de teruggave vanuit de bijzondere bijstand. De gemeente profiteert ook: hoewel de vergoedingen vanuit de bijzondere bijstand omhoog zullen gaan door iedere verzekerde maandelijks een korting op hun zorgverzekering te bieden, zullen de uitvoeringskosten dalen.

Een uitgebreide zorgverzekering tegen gunstige voorwaarden is een krachtig instrument om inwoners met een laag inkomen te ondersteunen. De premie voor de zorgverzekering komt immers maandelijks terug en drukt veelal zwaar op de begroting. Bovendien profiteert iedere volwassene in het huishouden van een dergelijke regeling. Omdat de kosten voor een extra volwassene hoog liggen en veelal niet opwegen tegen extra inkomsten die een echtpaar op bijstandsniveau ontvangt, werkt deze regeling extra gunstig uit op de maandbegroting.

Berekening draagkracht voor de kwijtschelding van gemeentelijke heffingen en waterschapbelastingen

De mogelijkheid om kwijtschelding te verlenen voor de gemeentelijke heffingen en waterschapslasten is in alle gemeenten in Nederland bekend. Wat wel verschil maakt is de wijze waarop de betalingscapaciteit berekend wordt om voor deze kwijtschelding in aanmerking te komen. In de meeste gemeenten berekent zowel de gemeente als het waterschap de draagkracht van een huishouden. Hierdoor wordt impliciet verondersteld dat een huishouden twee maal over deze draagkracht beschikt, hoewel dit uiteraard niet het geval is.

In een aantal gemeenten wordt dit ondervangen door de draagkracht voor de heffingen en de waterschapslasten gezamenlijk te berekenen. Hierdoor komen meer huishoudens voor kwijtschelding in aanmerking.

Tegengaan armoedeval

Veel gemeenten laten hun regelingen doorlopen tot bijvoorbeeld 110 of 120 procent van de geldende bijstandsnorm. Hierdoor komen meer huishoudens voor de regelingen in aanmerking. Echter, het verleggen van de inkomensgrens kan een armoedeval niet altijd voorkomen. Beter is het daarom om te werken met een draagkrachtberekening. Dit kan op verschillende manieren. Zo zijn er gemeenten die hun regelingen door laten lopen tot 110 procent, terwijl huishoudens met een inkomen van 110 procent tot en met 120 procent in aanmerking komen voor 50 procent van de desbetreffende vergoeding.

Een andere methode kijkt naar het bedrag boven het norminkomen. Bijvoorbeeld: van de eerste 3000 euro boven 120 procent van het norminkomen wordt 35% procent als draagkracht aangemerkt; van het inkomen daar weer boven geldt 50 procent als draagkracht.

Een stap verder gaat het om bij dit meerdere inkomen rekening te houden met extra uitgaven die huishoudens met dit hogere inkomen hebben, zoals de inkomensafhankelijke AWBZ-bijdrage of het verschil tussen de ontvangen huurtoeslag en de huurtoeslag bij een inkomen op bijstandsniveau. Door deze extra uitgaven in mindering te brengen op het inkomen boven bijstandsniveau en pas daarna de draagkracht te berekenen, kan een eventuele armoedeval nog verder verkleind worden.

Uitstroom naar werk zonder armoedeval

Personen die vanuit de bijstand doorstromen naar een vaste baan, krijgen vaak met extra kosten te maken, zoals reiskosten of representatiekosten. Niet altijd is het extra inkomen

dan hoog genoeg om deze kosten op te vangen, terwijl tegelijkertijd een aantal inkomensondersteunende voorzieningen wegvallen. Hier is sprake van een armoedeval die door gemeenten op verschillende manieren is op te vangen.

Krijgt een uitstroomer uit de bijstand bijvoorbeeld geen reiskostenvergoeding van zijn werkgever, dan kan de gemeente besluiten deze kosten vanuit de bijzondere bijstand te vergoeden net zolang totdat het inkomen hoog genoeg is om zelf in deze kosten te voorzien. Een andere

mogelijkheid is het verstrekken van een lening of bijstand om niet voor de aanschaf van een fiets of brommer.

Ook een premiebeleid, bijvoorbeeld een uitstroompremie, deeltijdpremie of participatiepremie kan de gevolgen van een eventuele armoedeval verzachten of zelfs helemaal wegnemen. Bovendien wordt de kans op een duurzame uitstroom hiermee vergroot.

Gebruik van de regelingen

Gemeenten kunnen een ruimhartig minimabeleid voeren, voorwaarde is wel dat inwoners ook gebruik van de regelingen maken. Het is dus van belang dat gemeenten voldoende bekendheid geven aan de financiële ondersteuning die geboden wordt.

Een ander aandachtspunt hierbij is dat gemeentelijke regelingen eenvoudig en eenduidig zijn, bijvoorbeeld door alle regelingen door te laten lopen tot hetzelfde inkomensniveau. Dit kan echter weer leiden tot een armoedeval vlak boven dit gekozen inkomensniveau. Mogelijke oplossingen, zoals een getrapte afbouw of een draagkrachtberekening, hebben weer het nadeel dat deze moeilijk uit te leggen zijn. Het is dus de uitdaging voor de gemeente om hier een middenweg in te vinden. Veelal helpt het om alle bestaande regelingen, die in de loop der jaren ontwikkeld zijn, nog eens kritisch tegen het licht te houden en in hun onderlinge samenhang te bekijken. Hiermee kan een oerwoud aan regelingen worden omgevormd tot een gestroomlijnd en begrijpelijk geheel. Bovendien is het een startpunt om inzicht te verkrijgen in de bestedingsruimte van de verschillende huishoudens binnen de gemeente.

Nibud

Postbus 19250/ 3501 DG Utrecht

030 23 91 350

info@nibud.nl / www.nibud.nl